

Amstelglorie, een BIJzonder volkstuincomplex in Amsterdam

Jon Silber & Hans Nieuwenhuijsen

Inleiding

Amstelglorie (Ac. 123.7-484.8) is een volkstuincomplex in Amsterdam met een oppervlakte van 21 ha. Het park werd opgericht in 1953 en is gelegen aan de rand van Amsterdam, aan het beginpunt van de zogenaamde Amstelscheg. Dit is een van de vijf groene bufferzones rond Amsterdam die al in de jaren 30 van de vorige eeuw in het 'Algemeen Uitbreidingsplan' van de stad werden vastgelegd. Het park ligt nu ingeklemd tussen de Amstel, de A2 en de A10. Tussen het park en de Amstel bevindt zich tevens nog een met bomen en struweel begroeide zone: oeverbos De Groene Staart.

Ongeveer 60% van de oppervlakte van het park bestaat uit particuliere tuinen. De rest is openbaar en overdag vrij toegankelijk voor wandelaars en fietsers.

In het openbare gedeelte bevinden zich o.a. een speelweide (regelmatig gemaaid grasland) en een bosperceel. Verder wordt het complex doortrokken en omgeven door talloze sloten (5,5 km in totaal). Het grootste gedeelte van de grond bestaat uit veen, een kleiner gedeelte uit klei. Op een ander gedeelte worden regelmatig scherven, pijpenkoppen e.d. gevonden omdat al vanaf de 17^e eeuw de inhoud van Amsterdamse beerputten in het gebied werd uitgestrooid ter bemesting. Het gebied was toen al in gebruik ter verbouwing van groenten. Het tuincomplex wordt volledig door vrijwilligers onderhouden. In het openbare gedeelte worden geen bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruikt.

Figuur 1. Enkele bijenhotels. Foto Jon Silber.

Figuur 2. Weide met bijenhotels aan de rand. Foto Jon Silber.

Bedreiging

Recent werd het gebied opgenomen in de strategische reserve van bouwgrond voor de stad Amsterdam en dreigde het gebied door bebouwing verloren te gaan. Dit was de aanleiding voor het intensief monitoren van de solitaire bijenfauna op Amstelglorie in 2018 en vooral 2019, om de ecologische waarde van het gebied ook via deze weg aan te tonen.

De eerste auteur, de maker van alle bijenhôtels, heeft in 2018 af en toe en in 2019 bijna elke dag bij de hôtels en in de tuin solitaire bijen verzameld (Fig. 1, 2, 3). De tweede auteur heeft het determinatiewerk verricht.

Figuur 3. Bijenhôtel met verticaal berkenstammetje met andoornbij nesten. Foto Jon Silber.

Resultaten van 2018 en 2019

Er zijn in totaal 53 soorten solitaire bijen aangetroffen (zie www.hymenovaria.nl). Inmiddels is dit aantal naar 55 gestegen. De wormkruidbij *Colletes daviesanus* en de gewone slobkousbij *Macropis europaea* zijn in 2020 aangetroffen en waren nog niet in de eerdere lijst opgenomen. Dit is het hoogste aantal solitaire bijen in Amsterdam op één locatie. Worden sociale soorten als de honingbij en hommelse soorten ook geïnventariseerd dan vliegen er meer dan 60 soorten op deze locatie.

Op Amstelglorie zijn in totaal vier grote installaties die nesthulp bieden aan solitaire bijen en wespen. Deze

bestaan niet alleen uit de bekende blokjes hout met gaatjes voor bovengronds nestelende dieren, maar er zijn ook nesthulpen voor steilwandbewoners (kunstmatige leemwandjes) en dode boomstammen voor houtbewonende bijen en wespen. Met de wormkruidbij meegeteld zijn er 15 bovengronds nestelende bijensoorten waargenomen. Het aantal ondergronds nestelende bijensoorten, inclusief de slobkousbij bedraagt 30. Twaalf soorten zijn broedparasieten. Landelijk gezien nestelt ongeveer een kwart van de Nederlandse wilde bijen bovengronds en driekwart ondergronds. In Amstelglorie is die verhouding 1: 2. Mogelijk is deze afwijkende verhouding te verklaren door de grote aandacht voor de bijenhôtels. Misschien heeft het ook te maken met minder geschikte plekken voor de grondnestelaars. Een andere mogelijkheid is, dat in of aan de rand van stedelijk gebied de verhouding tussen boven en ondergronds nestelen verschuift in de richting van de eerste.

Beheer

In het complex wordt, naast de aandacht voor bovengronds nestelende bijen, ook actief ingezet op het verbeteren van het aanbod van drachtplanten door het aanleggen van bijen-linten en een veranderd maaibeeld.

Een groot gedeelte van de speelweide is nu aangewezen als gebied dat handmatig, gefaseerd en cyclisch gemaaid gaat worden. Dit maakt het ontstaan van ruigten mogelijk. Hetzelfde geldt voor het beheer van een gedeelte van de slootkanten. Ook is elders op het terrein een gebied aangewezen dat door nieuw beheer omgevormd wordt tot bloemrijk grasland en dotterbloem-hooiland.

Enkele soorten uitgelicht

Zoals te verwachten was, zijn door de aanwezigheid van geschikte nesthulp (veel houtblokken met gaatjes met diameters van 2 tot 5 millimeter) de tronkenbij *Heriades truncorum* (Fig. 4), alsmede haar broedparasiet, de kleine knotswesp *Sapygina decemguttata* (Fig. 5) en de gewone tubebij *Stelis breviscula*, ruim aanwezig op Amstelglorie.

Ook succesvol, onder andere mede door geschikte nesthulp, is de gewone sachembij *Anthophora plumipes*. Als nesthulp dienen hier kunstmatige leemwandjes en een pizza-oven, ook al was die in eerste instantie voor iets anders bedoeld.

Figuur 4. Tronkenbijen bij het afsluiten van nestgangen.
Foto Jon Silber.

Figuur 5. Paring kleine knotswesp. Foto Pieter van Breugel.

Als illustratie voor de sterkte van de populatie van de sachembij kan misschien de ruime aanwezigheid van haar drie bekende broedparasieten dienen, te weten de rouwzwever *Anthrax anthrax*, de rouwbij *Melecta albifrons* (Fig. 6) en de oliekever *Sitaris muralis*. Alle drie zijn zowel in 2019 als ook in 2020 bij de nesten waargenomen. Ook werden zij alle drie gevonden in broedcellen van de sachembij bij het ontmantelen van

Figuur 6. Bruine rouwbij. Foto Jon Silber.

de lemen pizza-oven die door *A. plumipes* 'gekraakt' was (Silber & Nieuwenhuijsen 2020).

Als laatste en misschien wel meest interessante bij die we hier willen noemen, maakt ook de andoornbij *Anthophora furcata* (Fig. 7, 8), gebruik van de aangeboden nesthulp. Die bestaat in dit geval uit dode boomstammen, die bij een van de bijenhôtels ingegraven zijn. In 2019 maakte *A. furcata* gebruik

Figuur 7. Andoornbij, man. Foto Jon Silber.

Figuur 8. Andoornbij, vrouw bij moerasandoorn. Foto Jon Silber.

van in totaal drie verschillende boomstammen (Fig. 9, 10). In 2020 is het gebruik van een van dezelfde boomstammen door minimaal twee verschillende vrouwtjes waargenomen. Ook werden door de tweede auteur in een berkenstam, afkomstig van een van de andere bijenhoeven, acht broedcellen van de andoornbij gevonden en uitgerepareerd (Silber en Nieuwenhuijsen, in voorbereiding).

In 2019 was mogelijk zelfs sprake van een tweede generatie *A. furcata* op Amstelglorie. De laatste waarneming van een verkleumd vrouwtje, zittend bij een nestingang bij een van de boomstammen dateert van 7 oktober 2019. Hiervoor waren op 2 en 3 oktober nog waarnemingen van nestelende vrouwtjes gedaan.

Het grote broedsucces van *A. furcata* is waarschijnlijk ook te verklaren door de ruime

Figuur 9. Boomstam met nesten van de andoornbij. Foto Jon Silber.

Figuur 10. Andoornbij, vrouw bij de nestingang. Foto Jon Silber.

aanwezigheid van zowel bosandoorn *Stachys sylvatica* (Fig. 10) als ook moerasandoorn *Stachys palustris* (Fig. 7). Beide planten volgen elkaar op met hun bloeiperiode. Waar de vroeg vliegende bijen veel op bosandoorn worden waargenomen zijn de latere exemplaren duidelijk blij met de moerasandoorn. Met name in het bijenlint vlak bij het grootste bijenhotel en de dode boomstammen groeien ruime hoeveelheden bosandoorn, maar de plant komt ook elders op het terrein voor. Moerasandoorn wordt ook gevonden in het bijenlint, maar met name in de ruigten die zijn ontstaan door het veranderde maaibeeld van de speelweide doet moerasandoorn het goed.

Toekomst

Gelukkig maakt Amstelglorie inmiddels geen deel meer uit van de strategische reserve van bouwgrond en lijkt haar voortbestaan tenminste voor nu gegarandeerd.

Figuur 10. Bosandoorn. Foto Jon Silber.

Literatuur

Silber, J. & H. Nieuwenhuijsen, 2020. Waarnemingen aan de nesten van de gewone sachembij *Anthophora plumipes*. - HymenoVaria 21: 81-83.

Summary

Amstelglorie is a complex of allotments in Amsterdam, with a surface area of 21 ha. It was the intention of the local authority to use this area in the future as a building site. That was one of the reasons to investigate the bee-biodiversity in 2018 and, more intense, in 2019. If the diversity is high this can be used as an argument against the building project. The first author is very active on Amstelglorie to stimulate the insect biodiversity, special that of the bees. He constructs four big 'hotels' with reeds, wooden blocks with holes and loam surfaces. He and others stimulate bee food in the form of a variety of indigenous flowering plants. The second author acts as the bee expert, he identifies the bees. In this two year period 55 solitary bee species were counted (see Results), it is one of the highest number of bees in an area in Amsterdam. Three species: *Heriades truncorum*, *Anthophora plumipes* and *Anthophora furcata* and their parasites are highlighted. During our investigation Amsterdam cancelled the building project for the near future.

Jon Silber

silberchikung@gmail.com

Hans Nieuwenhuijsen

pepsis10@ziggo.nl